

Paradigma fericirii în *Mic manual de fericire perfectă / Petit manuel du parfait bonheur* de Ilarie Voronca

Cipriana-Manuela FRĂȚILĂ*

Nous nous acheminons déjà vers l'époque où le bonheur de la majorité sera la loi.

De pe acum mergem spre epoca în care fericirea majorității va fi lege (Voronca 1972: 12).

Key-words: *literature, Francophone, Romanian, multi-lingual, French expression*

Pentru opera lui Ilarie Voronca, cartea reprezintă un manifest al fericirii șubrede dintr-un trecut-prezent către un viitor luminos. Acesta visează la o lume ideală, în care toate clasele sociale vor fi egale în fața vicisitudinilor vieții, iar barierele ierarhiilor vor fi depășite prin atenuarea privilegiilor unei singure caste. Scopul final al acestui univers va fi unul singur: împărtășirea tuturor cu... starea de bine și beatitudine absolută, care să asigure pulsația limpede și splendidă a vieții. În cuvântul de introducere, prietenul său de-o viață, Sașa Pană, cel care a tradus în românește această carte, vorbește despre volum ca reprezentând

un imn, un argument de fermecătoare poezie pentru viață, pentru om, de adorație și de recunoștință pentru plantele, animalele și toate lucrurile mărunte sau mari în mijlocul cărora trăim și care pot fi, sunt – dacă le privim cu ochii poetului – izvoare neîntrerupte de fericire (Voronca 1972: 11).

Chintesența creării unei lumi mai bune o regăsim în speranța poetului că „nimic nu va putea întuneca frumusețea” acesteia (*Ibidem*). Încă din preambulul cărții, autorul mărturisește că această carte se dorește a fi o încercare de carte a fericirii, un loc imaginar în care fiecare își poate găsi fărâma sa de fericire. Poetul susține că la baza unei minime stări de satisfacție a omului cu privire la existența sa se află în primul rând condițiile materiale ale acestuia. Astfel, la o privire de ansamblu, vorbim despre un text-monolog în care întâmplările evocate de personajul principal sunt însă departe de a se rezuma doar la ființa interioară a acestuia. Voronca include pe lista elementelor care nu vor lipsi din binele generalizat bunăstarea, iubirea, dispariția nedreptăților sociale și amărăciunilor sufletești, dar și bucuriile simple ale naturii pe care uneori nu le vedem. În viziunea sa, până și

* Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România.

moartea va fi egală și va veni la timpul ei, doar la finalul vieții. Cu toate acestea, filosofia fericirii lui Voronca ne va fi revelată cât se poate de clar în continuare prin posibilitățile de expresie extinse ale limbajului prin care reușește să atingă un bogat evantai de aluzii literare.

Conturat ca un puzzle de idei despre subiectul care a frământat omenirea dintotdeauna, manualul este conceput din două părți. Cititorul parcurge astfel etape explicative necesare pentru înțelegerea acestui orizont multiplicat în oglinzile fericirii. Însă, dacă aceasta ar fi accesibilă tuturor, poate că nu ar mai însemna nimic pentru nimeni și toți am trece pe lângă ea totalmente absenți. Scriitorul face de asemenea referire la condiția artistului, care va trebui să renunțe la mesajele inadecvate lumii ideale și să anihileze umbrele, ștergând obsesiile deziluziei. Așadar, cititorul fericit de mâine va parcurge un alt gen de cărți, care îi vor transmite, cel mai probabil, bucuria de a trăi. Nu este deloc uimitor că autorul se consideră el însuși „un fils de la génération du malheur / un fiu al generației nefericirii” (Voronca 1972: 14). Toate aceste direcții de nostalgie existențială apar încă de la începutul primei părți, unde problema singurătății omului este cea care îl frământă pe autor. Voronca zugrăvește zbuciumul interior al ființei umane care încearcă să se exileze în singurătate, conectat fiind în același timp la influențele exterioare. Astfel, autorul vorbește despre situația omului însingurat care își limitează existența la spațiul în care locuiește și care alege să se retragă din vârtoarea unei realități care nu îl mulțumește. Sentimentele sunt contradictorii și zidurile puse între el și lume par de netrecut. Poetul înțelege că uneori omul este victima propriilor fantezii, iar acest lucru determină starea de răscruce interioară a cerșetorului de liniște sufletească. În viziunea sa, această închidere în sine reprezintă o rană în care prăbușirea interioară nu poate înlocui lumea. În același timp, gradul vocii lirice este la un nivel tulburător, astfel că autorul pare că are, în exprimarea față de cititor, revelația timpului inimii. În contextul acesta apare, ca o altă formă simbolică, un înger. Acesta dă textului impresia unei realități halucinante în care poetul se află, fiind o punte între real și imaginar. Autorul vorbește despre ușurința cu care acest spirit a preluat identități, pentru a putea să exprime la nivel uman ceea ce are de transmis inimilor rătăcite. Rolul acestui personaj fantastic în acest context este cât se poate de clar: el citește printre rânduri toate suferințele lumii și se întoarce cu acest mesaj covârșitor la divinitatea care l-a creat. Prin urmare, Voronca îi cere acestui „habitant du ciel / locuitor al cerului” să îi fie busolă în spațiul perfectibil al sufletului. Dorința sa ar fi fost aceea de a-i fi călăuză pe drumul întortocheat al regăsirii de sine, într-un univers care l-a asimilat și risipit în același timp. Și toate acestea dintr-o cauză sublimă: iubirea femeii care l-a ucis în fiecare clipă.

Putem observa că întâlnim cuvântul „sang / sânge” de mai multe ori, acest lucru indicând dorința autorului de a transmite starea de durere perpetuă contrară opiumului fericirii absolute despre care vorbește: „les cartes du monde sont barbouillées de sang / hărțile lumii sunt mângălite de sânge” (Voronca 1972: 34). Un alt leitmotiv este acela al orașului, care apare transfigurat în ființa poetului și acolo unde acesta și-a lăsat amprenta existenței sale. Cu toate acestea, substanța sufletească a lui Voronca este imaterială și absconsă, se simte înconjurat de entități care îi arată fațetele imuabile, dar și schimbătoare ale vieții. Sensibilitatea cea mai mare a artistului vine din faptul că el trăiește viața ca pe o continuă amintire asumată

prin captarea unei realități trecute în ființa actualizată. Viziunea asupra iubirii este sumbră, iar sentimentele care îl încearcă sunt aparent de împlinire, urmate fiind de aceeași deziluzie prin expansiunea la infinit a durerii. Cu fiecare altă iubire neîmpărtășită ori pierdută, autorul trăiește crepusculul propriului sfârșit. Aceste descărcări emoționale reprezintă suma trăirilor sale puse la microscopul sensului verbului „a fi”. Ceea ce a clădit personajul central reprezintă o ipostază metamorfozată a libertății spiritului său, acolo unde angoasele lumii sale interioare pot fi transformate în visuri împlinite. Într-un univers nemărginit, călătorul nostru se vede de dimensiuni minuscule, dar purtând în sine puterea de a duce tot greul vieții. Ca o continuare a acestei micimi, poetul caută în sine diadema iubirii absolute, pe care o regăsește în femeia adorată și venerată. Când se gândește la ea, sentimentele se întetesc și realizează că farmecul ei este surprinzător și unic. Nicio altă prezență feminină nu poate egala beatitudinea stărilor transmise de ea ori frumusețea sa ingenuă. Autorul face ca divinizarea femeii iubite să se transforme în idolatrizarea singurului sens real al vieții: iubirea. Pentru poet, ea apare ca o posesivitate necesară în contextul dispariției aparențelor care puneau bariere absurde. În ciuda acestui fapt, ea este văzută ca alternând sentimentele de tristețe cu cele de fericire. Alteori, cititorul are impresia că femeia despre care autorul vorbește este de fapt proiecția unui vis. Ipostazele iubirii concretizează imaginea femeii iubite până în cele mai mici detalii, elemente-cheie pentru inima îndrăgostită a artistului.

Ceea ce își amintește poetul este însă înfim în comparație cu sentimentele de înaltă profunzime spirituală. Această prezență feminină din viața sa nu a stăruit mult timp la modul real, ci doar pentru câteva clipe, lăsându-și amintirea să vorbească în urmă despre ea; cine a fost, cum a fost, frânturi dureroase din ceea ce a iluminat cu ființa sa... Iubirea este pentru Voronca un refugiu, un loc minunat la care poate avea acces oricând simte că viața îi șubrezește speranțele și visurile. Nicăieri sufletul său nu poate găsi fericirea perfectă pe care o caută decât în această lume imaginară în care dragostea împărtășită definește binele interior. Dacă există ceva care să îi poată aduce împlinirea totală, acel ceva este sinonimul în oglinda vieții al verbului „a iubi”. Remarcăm că frământările și tumultul social din afara lumii sale interioare îl conduc pe artist la mutarea atenției asupra lucrurilor nesemnificative în ochii dragostei adevărate. De asemenea, la nivel de limbaj, putem observa antiteza evidentă interior *vs* exterior, dar și aparență *vs* esență. Voronca vede de asemenea lucrurile ca fiind însuflețite, uneori chiar mai înțelepte decât oamenii. Așadar omul, cu condiția sa muritoare, încearcă să sfideze mersul firesc al vieții, creând noi reguli și sensuri care pot fi aberante ca substanță. În plus, predestinarea există, iar tentativa de a ignora acest fapt nu poate duce decât la autoiluzionarea că avem puterea liberului-arbitru. Tocmai această viziune diferită îl poate conduce în mod eronat la cutremurul ritmului interior, uitând de exemplul extraordinar dat de trăinicia lucrurilor. În acest sens, concludentă este răbdarea pe care lucrurile o dețin în comparație cu omul. Pe de altă parte, diferența majoră dintre oameni și obiecte, în afara naturii lor, este aceea că omul se află în permanență sub influența elementelor care îl conduc la celebrarea vieții. Toate dorurile, sunetele, clipele strigă din ele că există. Doar astfel sufletul universal ascuns în poet își găsește mângâierea. Însă adevărata fericire secretă este Ea, și nimic altceva; apartenența scriitorului la acest sentiment care nu poate fi exprimat ori tradus în cuvinte este continuă și fidelă. Deși

departe, Ea e acolo, în camera sa, ca și cum nici nu ar fi plecat. Este unică și incomparabilă. Iar dacă artistul a preluat ceva din exteriorul său și l-a asimilat ca parte din sine, acel ceva este reprezentat numai de chipul angelic al femeii iubite. Ceea ce explică dorința autorului de perfecțiune este chiar absolutizarea perspectivei asupra iubirii. Toate acestea oglindesc dimensiunea estetică a limbajului în raport cu iluziile acestui vânător de himere. Așadar nimic nu poate stinge văpaia din inima poetului, pentru că întotdeauna chiar absența sa îl va ajuta să se reclădească pe sine. În acest context, moartea nu mai reprezintă o amenințare, rămânând undeva în urmă, aproape inexistentă. O altă temă recurentă este aceea a timpului, care apare transfigurat într-un „gaz plus lourd que l'air / un gaz mai greu decât aerul” (Voronca 1972: 64), purtând în sine atât germele trecutului, cât și posibilitatea de a-l uita în prezent. Pentru Voronca, acesta este materializat în esența sa, fiind impregnat cu ființele noastre și purtând pentru noi speranțele viitoare.

În a doua parte a *Manualului*, Voronca accentuează ideile deja expuse, unele teme coexistând cu altele noi. Imaginilor deja transmise cititorului le sunt adăugate stări sufletești noi, acest conglomerat aducând cu sine o asociere de cuvinte profetică. Autorul răspunde în continuare ca pentru propria persoană la întrebări precum: De ce suntem nefericiți? Ce ne aduce bucurie? În care dintre lucrurile mărunte ne putem regăsi sufletul ori așteptările? În opinia sa, totul ține de alegere; a alege sau nu să fii fericit, a accepta sau nu realitatea ca fiind frântură dintr-o posibilă bucurie, pe care în mod conștient acceptăm sau nu să o vedem. Pentru prima dată în corpul cărții apare precizat numele orașului îndepărtatei sale copilării, Brăila. Autorul se revede la momentul actual pierdut în agmolezația metropolei, acolo unde, paradoxal, în ciuda tuturor beneficiilor, se simte părăsit de propriul eu. De fapt, acel oraș este chiar el și trebuie să dispară odată cu fantezia visului copilăriei sale. Și dacă există ceva care să îi rămână ștanțat pe identitatea sa, aceea este demnitatea la care nu va renunța cu niciun chip.

Mai departe, textul vorbește despre obișnuința de a accepta aceleași reguli în același mod, fără a încerca să trecem de barierele concentrismului spațio-temporal. În ceea ce privește raportul dintre viață și moarte, acesta transgresează momentul prezent, transfigurând și transformând viziunea inițială asupra întâmplărilor. Sub acest aspect, moartea acțiunilor nu apare ca fiind definitivă, ci, dimpotrivă, mișcătoare ca mercurul. Trecând prin filtrul timpului, toate se decantează, rămânând la final apa limpede a esențialului, așa cum a fost, însă revăzut prin actualizarea propriilor noastre persoane. De fapt, cu ce rămânem după această decantare? Doar cu un rezumat de imagini și gânduri ce nu pot înlocui trăirea de la acel moment.

De-a lungul textului, starea cel mai des întâlnită este aceea de reverie, autorul conchizând că aceasta este caracteristică nu doar oamenilor, ci și lucrurilor care îl înconjoară. Cu toate acestea, singurul mod de a cunoaște mai bine lumea în care trăim îl constituie tocmai această trăire din care ne putem afla răspunsurile privitoare la parcelarea spiritualului. Această pledoarie pentru reverie nu se încheie aici, cititorul fiind îndemnat să-și tălmăcească înțelesurile ascunse ale propriilor visuri. Dincolo de aceasta, suntem datori să ne extindem cunoașterea și să acceptăm formele diverse ale realității ca fiind la fel de capabile de visare ca și omul. Din păcate, singuri ne limităm măreția, punând piedici iraționale similarităților cu lucrurile. Această limitare este una conștientă și marchează micimea despre care

autorul a vorbit și în prima parte. Așadar, doar prin această stare putem avea acces la dimensiunea alegorică a fericirii din lucruri. Putem observa că tema care îl preocupă cel mai mult pe poet rămâne și în această a doua parte iubirea, care ia forme dintre cele mai diferite. Frământările spirituale în raport cu acest subiect sunt exprimate sugestiv, iar originalitatea textului constă în aceea că noblețea inimii lui Voronca îl transformă într-un vizionar. Atunci când descrie acest sentiment autorul utilizează jocuri de limbaj și nuanțe afective, iar clișeele verbale sunt atipice. Căutător de himere, călătorul nostru descoperă figura inocentă și radiantă a sufletului-pereche, acesta subliniind alternanța dintre felul în care se prezenta inițial iubita sa la nivel vizual și profunzimea de dincolo de imagine. Acest joc între „a fi” și „a părea” ne determină să concluzionăm că, din imaginația aproape delirantă a autorului, cititorul poate sustrage pentru sine o definiție concretă a dragostei absolute. E adevărat că pentru această călătorie interioară imixtiunea lumină-umbră este relevantă. De altfel, o bună parte din această stăruință neobosită de exprimare a grației iubirii apare în antiteză cu orizontul extins al întunericului. De fapt, în afară de această iluminare, nimic nu poate să limpezească încețoșarea vieții omului. Vorbind cu cititorul, poetul își dezvoltă astfel capacitatea de sintetizare a elementelor fericirii pentru întreaga omenire și pentru sine. Atitudinea imaginară față de femeia iubită tinde să coincidă cu punctul cel mai sensibil din inima sa; în același timp, Ea devine soarele în jurul căruia gravitează totul, iar acest tot capătă sens, pentru că viața merită în sfârșit să fie trăită. Un alt aspect semnificativ constă în faptul că, în imaginația sa, și ființa iubită se întregeste din și prin poet. Atinși de candoarea iubirii, îndrăgostiții prind aripi și se contopesc într-o entitate unitară invizibilă și indivizibilă.

Cu toate acestea, înțelegem această permanentă întoarcere în trecut prin intermediul memoriei. Autorul detaliază imaginea femeii iubite, amintindu-și carnea ei, pielea, părul, umerii, brațele etc., până și gropițele din obraji, piciorul fin ori pulpa arcuită. Prin urmare, din aceste amănunte, autorul ar fi putut cu ușurință să o recreeze, conform precizărilor sale. În continuare, Voronca menționează iar dualismul timp-spațiu, utilizând un fel de tehnică a simultaneității iubirii cu acesta. Îngerul imaginar din viața sa trece prin timp la fel de nesupus ca spațiul. În încercarea de a egala perfecțiunea realității ființei iubite cu visul său, poetul pune accentul mai ales pe strălucirea sa apoteotică. Această metaforizare a imaginii iubitei nu este deloc subtilă. Voronca găsește astfel o nouă modalitate de a-și exprima capacitatea deosebită de sugestie și de împărtășire a ideilor. În centrul acestei cosmogonii, autorul precizează magnetismul incredibil al muzei la care se închină și care îl hipnotizează și îl menține veșnic în această stare de transă perpetuă. Nu lipsește din plastica sa contrastul spirit-materie, ceea ce accentuează ambivalența existenței umane, aflată mereu la granița dintre cer și pământ. Dacă există ceva care să persiste în memoria melancolicului, aceasta este „statuia orbitoare” a îngerului său. Poetul se simte complet protejat de neajunsurile și tristețile vieții atunci când Ea îi apare în minte. Sub această formă, autorul alege să insereze conținutul său de idei, iar comparațiile referitoare la această iubire sunt semnificative. Arhitectura cuvintelor aduce față în față alte teme recurente precum singurătatea ori vidul existențial. În ciuda acestora, toate temerile autorului se topesc și dizolvă infinitul gândurilor de tristețe în bucuria de a o asimila pe Ea întru sine. Totul capătă un alt sens în lumina acestei femei, iar dezechilibrul devine brusc armonie. Ambiguității

clipei îi ia locul această îmbogățire interioară complexă și permanentă. Odată cu femeia aleasă, sentimentul de iubire, întotdeauna prezent la cotele cele mai înalte, îl conduce pe acest visător la apogeul iluziilor sale: el o vede peste tot, fiind absorbit în realitatea reflectată de ea. Totodată, printr-o metafizică a intuiției, autorul clarifică această prăvălire interioară ca însemnând acceptarea lui „a iubi” asemănătoare reverberațiilor pietrei căzute în apă. Această incursiune întru iubire reprezintă de fapt o formă de cunoaștere, o călătorie din care atât povestitorul ei, cât și cititorul se pot regăsi transfigurați. Dacă Voronca utilizează un fel de tehnică de „încondeiere” a cuvântului, acest lucru se datorează tocmai căutării permanente a celor mai elocvente forme de exprimare pentru imagistica sa. Această încercare de proză reprezintă în fond transpunerea sufletului său, cu toate angoasele și frământările lui în raport cu lumea, în poezie. Totul devine o ofrandă adusă inspirației creatoare ce reiese din cunoașterea universului. Aspirațiile sale nu se reduc la înțelegerea superficială a lucrurilor, ci includ atingerea cu inima a profunzimii din jur.

De-a lungul acestei părți mai întâlnim referiri la concepția definitivă a perfecțiunii. În viziunea sa, există o legătură causală între taina ascunsă în ochii femeii iubite și aceasta. Amalgamul de trup și suflet pe care îl venerază reprezintă în fond finalitatea unor tentative condensate de găsire a jumătății. În același timp, starea de nirvana pe care i-o aduce iubita sa îl determină să nu o poată egala nicicum. În aparență, omul poate trăi fără iubire, însă esența sa divină îi neagă acest lucru. Arta de a iubi aduce cu sine un adevărat cântec de dragoste multiplicat în ecourile acestui suflet de visător. Totodată, nu există demnitate mai mare decât aceea de a iubi și de a fi iubit, iar așteptarea, oricât de îndelungată ar fi, nu poate aduce decât vibrația fericirii. Iar dacă vorbim despre dimensiunea estetică a ființei adorate, aceasta este, asemenea muzelor mitologice, statuară. Mai departe poetul are viziunea fericirii raportate de la lume la ființa umană și invers, ca o răsfrângere reciprocă de lumini și umbre. Însă această raportare devine antitetică pentru că pune în balanță binele și răul sub diverse forme. Împărțășirea cu fericirea absolută include nu doar bucuria adusă de obiecte, cât comuniunea cu respirația femeii adorate, atât cu corpul, cât și cu spiritul său, care reprezintă pentru Voronca „le contour du bonheur / conturul fericirii” (Voronca 1972: 142) și prin care viața pe pământ a căpătat un sens. Pe de altă parte, autorul face o caligrafie a lucrurilor, pe care le vede însuflețite și răspunzându-le oamenilor prin energia lor pozitivă. Cu toate acestea, și lucrurile, ca și oamenii, pot fi lipsite de valoare prin însăși murdăria existenței lor. Precum oamenii, și lucrurile au nevoie de dragoste și atenție; doar astfel ele se pot simți împlinite cu sine, pentru că, la rândul lor, au dezamăgiri și amărăciuni care le urătesc viața pe pământ. Un alt motiv care se remarcă este acela al ochilor, care apar oglindind mereu răscrucile inimii. Preocupările lui Voronca pentru ceea ce denumim popular „ferestrele sufletului” sunt importante pentru contextul scrierii sale, mai ales când ghicește în ei zâmbetul tacit al sărbătorii vieții. Autorul menționează că atât scaunul, masa, lucrurile pot surâde, dar și animalele sălbatice, precum lei și tigrii, într-o animare predestinată întru bucurie. Însă dintre toate, cel mai reprezentativ este surâsul ochilor și al mâinilor, după cum precizează el. La fel de importantă ni se pare evidențierea unei alte teme adiacente fericirii sau lipsei ei: singurătatea. Pentru acest călător, comuniunea cu universul înseamnă comunicarea subtilă cu tot ceea ce ne înconjoară, având ca finalitate regăsirea

locului interior în ansamblul perfect al creației. Faptul că, în esență, poetul are un sentiment de exilare în raport cu lumea exterioară îl conduce la dorința stăruitoare a reintegrării sinelui în univers. Emoția estetică a acestui adevăr trădează speranța că singurătatea va fi învinsă prin apartenența la Totul imuabil. Autorul vorbește în același timp despre lucrurile mai puțin însemnate, dar care, în ciuda micimii lor, ne pot aduce o mare bucurie. Subtilitățile transmise de Voronca referitor la acest subiect sunt cât se poate de conștiente, iar cititorul este ancorat în această abstractizare a semnificațiilor. Limba acestei poezii în proză este unitară și complexă, toate elementele limbajului oglindind geniul și concretețea exprimării acestui scriitor. Visătorul nostru mai face referire la perfectibilitatea creației, care nu se rezumă doar la vid, ci și la răspunsul universului, adică la ceea ce este inclus în el: materia. Cu toate acestea, motivul vidului, al neantului ireal apare frecvent de-a lungul scrierii, generalizarea prezenței acestuia dând culoare textului. În același timp, trebuie să precizăm faptul că acest neant este umanizat, el tolerând cu mărinimie vibrarea finitului. Atunci când vorbește despre elementele acestei lumi, viziunea este una focusată, de la mare la mic, de la imensitate la micime, fericirea atingând cu aripa ei acest cosmos abstract. Această lecție de fericire aduce cu sine însă și motivul tristeții, care apare din nou în antiteză cu bucuria, iar omul este văzut ca un condamnat la penitența rătăcirii absconse. Ca într-un dans cu propria ființă, omul valsează pe rând atât cu încântarea, cât și cu amărăciunea, fiind tributari, prin însăși condiția sa, atât uneia, cât și celeilalte. În ciuda acestui fapt și a existenței sale vremelnice, omul speră și tinde să atingă cu întreaga sa ființă infinitul. Iar această aspirație îl poate conduce cel puțin la un sentiment benefic de siguranță.

Dincolo de această reflecție abstractizată, Voronca menționează pentru prima oară mai departe cele mai frumoase locuri din Franța care l-au marcat și care i-au adus râvnita stare de beatitudine și de visare. O referință interesantă este aceea a adjectivului francez „heureux”, cu referire nu atât la sensul inițial și simplist, acela de „fericit”, cât la forma sa, care ne trimite cu gândul la nevoia pregnantă a dualității pentru ca cineva să cunoască această stare. Așadar suntem condamnați la a nu putea fi singuri întru fericire, ci a ne fi alături ceva sau cineva. Inevitabil, avem aripile frânte în separare de Totul care ne cuprinde. O altă trimitere în opoziție este aceea la opțiunea fiecăruia de a se închide vs deschide în fața lumii. Ce vom putea regăsi dincolo de această alegere? Întunericul interior sau lumina limpezimii. În același timp însă, autorul trece de la starea de incertitudine cu privire la posibilele realități ale fericirii la siguranța existenței acesteia dincolo de orice frământare lăuntrică. În acest sens, suprimarea nesiguranței reprezintă un alt factor de înlăturare a dezechilibrului intercalat cu sinele. Pentru Voronca, toate aceste speranțe transpuse în cuvinte, toate detaliile privind locurile minunate pe care le-a vizitat și lucrurile care sunt realmente de-a dreptul însuflețite și cu care coincidem în mod bizar, toate duc la o listă abia începută de elemente componente ale euforiei vieții. Pulsația acestei panoplii demonstrative ne conduce la sensurile ascunse ale acestui *Manual*, și anume un alt orizont de așteptare față de lume la nivel intuitiv. Oscilația între fericire și nefericire se dezactualizează prin enumerarea ospitalieră a celor mai mărunte forme de alinare umană. Totodată, această efervescență, deși îmbucurătoare, este din start limitată de propria noastră condiție existențială, iar imaginația este singura care ne poate reclădi realitatea așa cum o dorim noi. O altă

temă abordată de Voronca este aceea a cărții ca fundament imaterial al gândurilor și reverberațiilor umane la nivel formal. Poetul evidențiază contribuția acesteia cu ajutorul unor comparații inedite cu elemente din natură precum „firul de iarbă, arborii, piatra, zăpada sau flacăra” (Voronca 1972: 168). Un alt motiv ce traversează *Manualul* este cel al naturii veșnic prezente între oameni și lucruri, întotdeauna bază pentru armonie și echilibru. Complexitatea pulsației proprii cunoașteri prin răspunsurile din acest îndrumar e mereu în armonie cu mediul. Omul învață astfel din liniștea deplină a naturii că este un simplu participant și martor al vieții, iar Dumnezeu i-a dat de fapt un rol secund pe scena lumii, acela de privitor și adulador efemer. Și, ca în orice competiție, există și o ambiție: aceea a întrecerii lucrurilor de a aduce cât mai multă bucurie oamenilor însetați de ea. Astfel, Voronca alege să sublinieze însuflețirea reală a obiectelor din jurul nostru, pentru a grava în ele însele absolutizarea unei perspective aproape umanizate.

În opinia lui Voronca, prin înțelepciunea lor, lucrurile știu cum să-și îndeplinească rolurile, iar din această armonie omul nu poate decât să realizeze că fericirea se află mai aproape de el decât crede. Cu toate acestea, nu de puține ori oamenii au tendința ca abia după ce au pierdut bucuria să realizeze că de fapt au fost clipe de fericire de care nu au fost conștienți. Și atunci, tot ce rămâne în urma acestor gânduri este melancolia și speranța că ne vom putea reîntâlni la o răscruce de amintire cu strălucirile acelor vremuri dureros de prezente și acelor lucruri neașteptat de actuale. Această contaminare cu starea de bine reprezintă o constantă pentru noi toți, de care însă adesea nu suntem pe deplin conștienți. Atunci când rămânem prea puțin timp în lumea noastră, când nu ne acordăm răgazul necesar să ne cercetăm sufletul, nu vom putea avea acces la realitățile din noi înșine. Mereu în opoziție cu suferința ori nefericirea, autorul dă definiții remarcabile bucuriei, pe care o aseamănă în mod simbolic și bizar cu o migdală ce încearcă să iasă din coajă, cu un sâmbure de piersică ori cu un diamant. Parcă fără stăvilire, autorul caută să înțeleagă acest sentiment, definițiile bucuriei fiind multiplicat la nesfârșit pe parcursul cărții. Poetul vorbește deschis despre acest raport dintre suferință și bucurie ca despre un fel de uși abstracte pentru care fiecare dintre noi deținem, în mod ciudat, niște „chei” iluzorii. Există în același timp tendința firească și umană de a te lăsa dus de valul aparent al tuturor acestor cercuri concentrice lumești. Magnetismul elementelor constitutive ale universului poate să-l atragă și să-l salveze pe om de propria sa nefericire. Această formă de cercetare lăuntrică trebuie, în opinia poetului, să coincidă cu întoarcerea privirii concomitent către exterior, iar alternanța alb-negru menționată fugitiv poartă în sine de fapt contrastul aparență-esență. Ca orice adevăr, acesta nu poate rămâne în umbră, ci trebuie cu orice preț scos la iveală pentru a fi conștientizat și interiorizat cu mai mare intensitate. Tema cuvântului e reluată aproape obsesiv, însă luând de fiecare dată noi și îmbogățite conotații. De această dată, poetul înobilează logosul cu iubire necondiționată, pe care noi toți am uitat-o. Autorul mai menționează printre altele principiul gravitației, care este învins odată cu sentimentul de aripi și plutire în eter dat de fericire. Cu alte cuvinte, suntem atât de fericiți pe cât plutim, însă uneori ne curmăm singuri această nostalgie uitând să iubim persoanele dragi ori să ne reîndrăgostim de viață. Dincolo de această perpetuă melancolie, călătorul precizează o alta, conexă, și anume moartea. Acest subiect este adiacent veseliei prin faptul că o adulmecă și o asimilează întru sine. Și poate că

omul nu are capacitatea de a vedea moartea așa cum este ea: pe de o parte final, pe de o parte început de „copilărie”. Alteori omul este privit ca un visător care aspiră la utopiile unei lumi fantastice și pe care le pierde din cauza barierelor psihologice autoimpuse. Cu toate acestea însă, în viziunea lui Voronca, el poate avea acces neîngrădit la potențialul acestei lumi prin care ar putea să se împlinească. Un alt motiv repetitiv este acela al euforiei reverberate de-a lungul vremii de la o generație la alta, de la o epocă la alta, de la alții la noi înșine, însă aceeași, sub o altă formă, a poveștii de viață pe care noi o trăim. În ciuda acestui fapt, autorul menționează că linia de demarcație dintre vis și realitate este una cât se poate de firavă. În același timp, pentru că uneori oamenii nu mai au puterea de a visa din cauza realității dure, datoria de a redefini visarea este încredințată lucrurilor, care, prin aceasta, se umanizează. Totodată, acest cosmos este unul cu o muzicalitate aparte, sunetele având un rol aproape terapeutic, însă la care omul nu este atent și pe care, din păcate, nu îl poate auzi. Dar, în urma acestor vibrații, totul începe să fredoneze un cântec magic și vesel. Într-un final, starea de fericire este pentru fiecare o opțiune la care poate avea acces sau nu, în funcție de încercarea de a privi totul cu alți ochi.

Concluzii

Autorul definește arta sa poetică prin intermediul imaginilor surprinzătoare, dar și a expresiilor inspirate și concludente. În orice alăturare de cuvinte întâlnim rodul fanteziei poetului care se intersectează cu imaginația sa creatoare. Sensurile pe care le dă mai ales cuvântului „fericire” sunt raportate la semnificațiile plastice ale acestuia. În același timp, autorul se simte binecuvântat și blestemat să scrie despre acest subiect, deși el însuși a trăit nefericirea. Dezagregarea scrierii la nivel de percepție ne duce cu gândul la o suită de subiecte inserate fragmentar, pe care le abordează poetul pentru a însuma într-un final preocupările sale estetice. Prin acest manifest adorabil al fericirii, putem atinge cele mai sensibile corzi ale acesteia. Voronca reia motive și teme clasice din literatura română și universală, precum condiția omului, natura, iubirea, singurătatea, femeia, moartea etc., prelungindu-le și reechilibrându-le emoțiile. Pentru cititor, temeinicia lirismului individual transpus în *logos* nu poate să reprezinte decât o călătorie inițiativă din care la final va ieși transfigurat în măsura în care își dorește acest lucru. Așadar scriitorul ne arată care este calea perfecte fericiri în viziunea sa și din experiența propriilor trăiri și dezamăgiri. Conceperea operei este una care implică trecerea de la singurătatea omului la răspunsurile date acesteia de către lume. Elaborarea gândirii sale este una complexă și polivalentă. Inteligența sa artistică din această operă rezidă în stilistica ingenioasă la care apelează de-a lungul textului. Cartea sugerează un interes deosebit pentru transparența îmbogățirii interioare a cititorului. Acestuia i se explică care sunt avantajele reale ale unei fericiri perpetue ce reiese din lucrurile pe care deja le are ori la care poate oricând avea acces. Lucrarea se caracterizează printr-o tendință de monolog așternut la picioarele celui mai important concept filosofic, pe care îl construiește pe plaja cu nisipuri mișcătoare a lecturii. Autorul utilizează tehnici literare noi, pentru epoca în care a fost scrisă cartea, cu scopul precis al înnoirii structurilor prozei. Scrisul se prezintă sub forma arhitecturii eșecurilor umane aflate în lipsa sensului dat de fericire. Datorită subiectului deosebit al cărții, putem intui

atât sensibilitatea scriitorului, cât și participarea afectivă a cititorului ce va fi captivat de aceasta. *Stricto sensu*, analiza acestei creații înseamnă să acceptăm că tema în sine este una reluată, însă zăgrăvirea ideilor ne duce într-o altă perspectivă. Fără îndoială că textul aduce noutăți lingvistice și de concepție. Pentru a descifra aceste idei, cititorul trebuie să citească printre rânduri viziunea despre lume prezentată de autor. Ansamblul cuvintelor limpezește absența comunicării față în față, fiecare cuvânt reprezentând o treaptă minusculă pe scara cunoașterii interioare a omului. Originalitatea textului rezidă în procedeele de construcție care ne indică adeziunea ideologică a scriitorului la avangardism. Ca formă literară, opera ne duce cu gândul la un fel de eseu prelungit, însă putem realiza încadrarea ei doar după ce citim cu atenție conținutul. Toate demersurile lui Voronca ne conduc la antrenarea gândirii sale într-o evoluție a ideilor din care să aibă de câștigat atât el, cât și cititorul. De asemenea, când vorbim despre alegerile existențiale, întâlnim alternanța pro-mimesis vs anti-mimesis, pe care chiar Voronca uneori le răstălmăcește, neștiind cum să vadă lucrurile mai bine. Pe cine să imite omul? Cui și căror gânduri îi este dator? Ce opțiuni mentale îi pot schimba definitiv modul de a gândi și, în final, perspectiva asupra vieții? Dacă la început omul este văzut ca o ființă solitară, pe parcurs Voronca îi dă alternativa acestei singurătăți: toate lucrurile. Ideea majoră care reiese din această atitudine artistică este aceea că valoarea cuvintelor poate schimba spațiul textului, dar și al gândirii. În funcție de încercările prin care trece, evoluția lumii poate fi ascendentă ori descendentă. Tempoul cărții ne prezintă alternativ atât lumea mizeriei și umilinței, cât și pe cea a împlinirii prin iubire, bucurie și lumină necondiționate. Robustețea limbajului face din această carte un adevărat manifest despre viața simplă, pentru o simplificare a vieții prin coinciderea cu ea însăși. Autorul mai apelează la utilizarea analepselor și prolepselor ca mijloace de accesare la un timp trecut ori viitor, cu scopul de a amplifica temele abordate.

Textul se aliniază celor care văd lumea ca pe o cicatrice în plin proces de vindecare; singura metodă însă este cea imperceptibilă, care ține de spirit, de contemplație. În mod paradoxal pentru acest scriitor, conceptul de „fericire” este reprezentat ca un „océan majestueux / ocean maiestuos” (Voronca 1972: 72), din care însă vom vedea că nu va reuși să se „adape” pe parcursul vieții sale decât pentru o scurtă perioadă de timp. Principiile sale literare sunt pertinente în raport cu vocația sa lirică. Fragmentarea tablourilor nu este întâmplătoare, ci aleasă cu grijă. Filosofia prozei sale ne duce cu gândul la un fel de condensare poetică a exprimării. Această idolatrie a transfigurării sufletului omenesc întru fericire este de fapt o revoluție a metaforei din fiecare. Voronca se inspiră în mod evident din realitățile trăite ori percepute de el, adoptând în scrierea sa sinceritatea totală față de cititor. Autorul vorbește despre apogeul iluziilor umane prin împlinire, pe care le sintetizează cel mai frecvent în lumina iubirii pure. Laitmotivele sunt cu preponderență armonioase, ele repetându-se pe alocuri, arătând preocuparea stăruitoare pentru același lucru care, în viziunea sa, dau sens existenței umane. Punctele vizate sunt reprezentate prin apropierea astrală de esențialul vieții. Poetul face distincția clară între starea de tristețe și însingurare a omului și reveriile fericirii reieșite din armonizarea cu Totul universal și, mai ales, cu lucrurile. În același timp, figura femeii iubite domină și inspiră într-un mod neștiut, dar atât de intens. Acesta însă nu-i precizează numele, preferând doar să o descrie în cele mai mic detalii, așa cum și-o amintește. Trecutul

macină gândurile îndrăgostitului care nu poate să uite ființa ce va fi dat sens vieții sale. În realitate, Voronca încearcă să trezească în cititor sentimentul de contemplare a lumii prin ochi de copil care o descoperă pentru prima dată. Cu fiecare pas, lucrurile îi vorbesc despre ele și despre splendoarea care le înconjoară. Oricâtă durere și suferință ar exista, omul are în structura lui puterea de a vedea partea frumoasă a vieții. Pentru că fiecare om se naște atât cu răspunderea propriei sale existențe, cât și cu dreptul de a visa la cele mai frumoase realități.

Bibliografie

Voronca 1972: Ilarie Voronca, *Mic manual de fericire perfectă / Petit manuel du parfait bonheur*, București, Editura Cartea Românească.

The Happiness Paradigm in *Petit manuel du parfait bonheur* by Ilarie Voronca

This article focuses on the subject of happiness at Ilarie Voronca. This writer has published *Mic manual de fericire perfectă / Petit manuel du parfait bonheur* in Romanian and in French, and the subject of happiness lays at the center of his interest especially in this book. I intend to discuss the “language of well-being” and also to speak about Voronca’s literary destiny and his Francophone identity.